

Oma Maa

Oma Maa. Tietokirja Suomen kodeille. Toimittanut Edwin Linkomies. WSOY. Porvoo, 1—4 1958, 5—6 1959.

Puolisen vuosisataa sitten ensi keran ja 1920-luvulla toisena painoksena ilmestynyt kuusiosainen kansallinen tietokirja *Oma Maa*, joka ymmärrettävästikin on jo ehtinyt pahoihin vanhentua, on parhaillaan syntymässä uudelleen. Perusrakenne on suurin piirtein sama kuin ensimmäisessäkin, prof. E. G. Palménin johdolla 1907—12 toimitetussa painoksessa: kirjoitus jokaista vuoden päivää kohti ja mainintoja kunakin päivänä aikojen kuluessa sattuneista historiallisista tapahtumista. Huomattava parannus on kuitenkin se, että teos on nyt saatavissa myös 12-nidoksisena, helpommin käsiteltävänä laitoksena.

Sisällykseltään *Oma Maa* on perusteellisesti tuoreutunut. Kaikki artikkelit ovat aivan uusia, ja »painopiste on ratkaisevasti siirtynyt nyky-aikaan päin», kuten professori Edwin Linkomies, uuden laitoksen toimittaja, sanoo esipuheessa. Hän jatkaa: »On siis ennen kaikkea kysymys itsenäisen Suomen kuvaamisesta, joskin sitä varten menneisyyden tarjoama tausta on välttämätön.» Erityisen selvästi painopisteen siirtyminen ilmenee päivämuisista, joissa suhteellisen runsaasti kosketellaan viime soitiimme liittyviä tapahtumia, mutta muutenkin teos tähän mennessä ilmestyneiden kuuden osan todistuksen mukaan on uudistunut aikansa tasalle. Kirjoitukset ovat erikoisalojensa parhaiden asiantuntijoiden laatimia ja esittelevät mitä monipuolisimmin maatamme, kansaamme ja kulttuuriamme. Teoksen painoasu on edustava. Kuvitus on runsasta ja yleensä valaisevaa, mutta siellä täällä

näky seassa ehkä vanhuuttaan valokuvausteknisesti heikkoja, sameahkoja kuvia.

Oman Maan komponoijaksi on professori Linkomies toisaalta antiikin, meidänkin sivistyksemme perustan, tuntijana ja kokeneena yliopistomiehenä, toisaalta itsenäisen Suomen kriisiaikojen valtiomiehenä ja patrioottina ollut erinomaisen sopiva. Juuri tällaisena, liikanaista tunteisiin vetoamista välttävänä asiallisena tietokirjana teos elähdyttää lukijaansa: se osoittaa — mikä nykyisenä hajaannuksen aikana on erittäin tärkeää —, kuinka paljon maassamme sentään on eri aloilla saatu aikaan. Ei liene harhaanjohtavaa, jos luonnehtii *Omaa Maata* eräänlaiseksi täysikasvuisten *Maamme*-kirjaksi. Vaikka tämä yli 5000-sivuiseksi paisuva suurteos on tarkoitettu ennen kaikkea lukemistoksi, sillä on valmistuttuaan merkitystä myös käsikirjana. Luvassa on näet erillisenä ilmestyvä hakemisto, jonka avulla päivämuisoihinkin sisältyvä runsas tietous kaiketi saadaan käsille.

Itsestään selvää on, että tämänlaatusessa teoksessa kaikki se, mikä kuuluu kansallisten tieteiden alaan, on saava huomattavasti sijaa. Ensimmäiset kuusi osaa sisältävätkin hyvän joukon sellaisia kirjoituksia, jotka erityisesti kiinnostavat tämän lehden lukijakuntaa. Nämä yleiskatsaukset on tietenkin tarkoitettu lähinnä suuralle yleisölle, mutta ne sisältävät myös sellaista hajalähteistä koottua tietoa, joka monille asiantuntijoillekin on uutta.

Oman Maan 1. osa sisältää mm. Erkki Itkosen kirjoituksen »Suomen suvun esihistoria», joka seurailee kansamme Suomen niemelle saapumiseen saakka niitä esi-isiemme vaiheita, joihin ainoastaan kielitiede voi luoda valoa. Historiantutkijoiden artikkeleista mainittakoon Itkosen esitystä tavallaan jatkava Armas Luukon »Suomen asuttaminen» ja Eino Juttikalan »Entisajan talonpoikaiskylä». Suomen lehdistöstä on Lauri Aho laatinut katsauksen, jossa ilahduttavassa määrin on kiinnitetty huomiota myös sivistyshistoriallisesti tärkeään vanhaan lehdistöömme.

Teoksen 2. osasta on syytä mainita ennen muuta E. N. Setälän syntymäpäivän kohdalle sijoitettu Lauri Hakulisen kirjoitus »Suomen kielen rakenne»: kielellemme oivallisen tuntijan tiivis, mutta samalla helppolukuinen suomen äänne-, muoto- ja lauseopillisen sekä sanastollisen erikoisluonteen kuvaus. Edwin Linkomies on käsitellyt Kalevalaa tarkastellen kansalliseepostamme esteettisenä luomuksena ja sen ainoalaatuista merkitystä koko kulttuurimme kannalta. Lauri Viljanen on kirjoittanut J. L. Runebergistä ja hänen elämäntyöstään.

Kolmanteen osaan sisältyy mm. Jouko Hautalan ansiokas luonnehdinta Elias Lönnrotin monipuolisesta toiminnasta ja Toivo Vuorelan selonteke Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran vaiheista ja työmuodoista.

Erityisen runsaasti tämän lehden harrastuspiiriin kuuluvaa on 4. osassa. Martti Rapola, sekä vanhan kirjasuomen että vanhan kirjallisuutemme voittamaton tuntija, on laatinut artikkelit »Suomen kirjakielen synty ja Mikael Agricola» sekä »Vanha suomenkielinen kirjallisuus», jotka kumpikin ovat aiheensa perin pohjin hallitsevan ja siitä innoittuneen tutkijan elävää ja tyyllisesti nautittavaa teks-

tiä. Kalevalaisesta kertomarunoudesta on kirjoittanut Matti Kuusi käsitellen mm. pari vuotta sitten Kalevalaseuran vuosikirjassa esittämänsä oivallusta eppisten runojemme ajoittumisesta lausekonstruktioiden ja tyylipiirteiden mukaan. Lap-palaisten vaiheita ja kulttuuria kuvailee asiantuntevasti ja kiintoisasti T. I. Itkonen. Vielä kannattaa mainita Kauko Pirisen historiikki kotiseuduntutkimuksesta ja Lars Petterssonin artikkeli »Suomen kansanomaisen rakennustaide».

Teoksen 5. osaan ovat kirjoittaneet mm. kaikki kolme kansallisia tieteitämme edustavaa akateemikkoja. Kustaa Vilkuna tarkastelee kansanomaista kulttuuriamme selittäen havainnollisesti mm. itä- ja länsisuomalaisen kansankulttuurin eroavuuksia ja niiden pohjaa. PaaVo Ravila esittelee kielellemme lainasanakerrostumia selvittäen samalla lainasanojen tutkimuksen kielitieteellistä ja kulttuurihistoriallista merkitystä. Kantelettaren runoutta käsittelee tietävästi ja taitavasti Martti Haavio. Kansanrunouden tutkimuksestamme kirjoittaa Jouko Hautala sekä arkeologian ja kansatieteen tutkimuksesta C. A. Nordman.

Kuudennessa osassa on mm. Osmo Ikolan artikkeli »Suomen kirjakieli», jossa selostetaan mm. kirjasuomen eri piirteiden murrealkuperää, kirjoitetun kielen ja murteiden huomattavia syntaktisia eroavuuksia ja kulttuurin edistystä seuraavaa sanaston kehitystä. Martti Rapolan käsialaa on tässä osassa esitys fennofiileistä. Rapola tähdentää erityisesti suomalaisuuden aatehistoriallisen linjan jatkuvuutta ja eräiden sivistyssukujen merkitystä tältä kannalta.

Tässä lehdessä ei ole tietenkään syytä puuttua aiheeltaan etäisempiin

kirjoituksiin, mutta todettakoon kuitenkin, että niiden joukossa on runsaasti yleismielenkiintoisia ja huolellisesti laadittuja artikkeleja, joita lukee opikseen ja nautinnokseen. Useat ovat kielensäkin puolesta kunnollista suomea, mutta väliin osuu silmiin sellaista tekstiä, joka ikävällä tavalla osoittaa kielikulttuurin mataluutta. Tätä tosiasiaa en tunne voivani jättää tarkemmin käsittelemättä.

Sieltä täältä on huomaavinaan, että jonkinvertaista kielenkorjailua on harjoitettu. Niinpä vierasperäiset sanat ovat yleensä nykyaikaisessa asussa: melko harvinaisia ovat sellaiset tapaukset kuin *dionysis-apokalyptinen* (5: 102), *kambro-silurinen* (5: 326), *perus- eli basiskausi* (5: 469), *avarilainen* (4: 188); kaksinkertaisesti virheelinen on kirjoitustapa *Itäbalttia* (4: 182, kahdesti). *-otta- ~ -oitta-*vartaloiset verbit ovat niin ikään miltei aina korrektissa asussa. Mutta moneen muuhun seikkaan kieliasun valvonta ei ole läheskään kyllin tehokkaasti ulotunut.

Epäonnistunut ratkaisu on mielestäni ollut järjestysluvun pisteen jättäminen pois päivämäärästä; ei kirjoiteta vain esim. *tammikuun 1 päivänä*, vaan myös esim. »He valtasivat Aunuksen kaupungin 5 päivänä [= 5. syyskuuta]» (6: 400). Edellistä tapausta, jossa siinäkin olisi syytä käyttää pistettä numeron jäljessä, voidaan kyllä puolustaa sitkeään traditioon vedoten, mutta jälkimmäinen ilmaustyyppi saattaa johtaa suorastaan epäselvyyksiin. Peräti mahdottomia päivämäärämerkintöjä on seuraavissa katkelmissa: »— — tietopuolinen jakso, joka useimmissa kouluissa käsittää 10.1—30. 4 ja 20. 10—20. 12 väliset ajat» (4: 155; olisi kirjoitettava esim.: — — tietopuolinen oppiaika, joka — — käsittää jaksot 10. 1.—30. 4. ja

20. 10.—20. 12.); »Toinen vuosi ja kaantui tietopuoliseen jaksoon 1. 11.—20. 12 ja 10. 1.—30. 4 sekä — — harjoitteluun» (mp.). Paljon parempi kuin ilmaus »helmikuun 1—2 päiviksi» (6: 347) olisi *helmikuun 1. ja 2. päiväksi*.

Huolimattoman tuntuista sijapäätteen merkitsemättä jättämistä lukusanojen yhteydessä näkyy ilmenevän usein. Esimerkkejä: »— — [vuotuinen karhusaalis] on pysytellyt 50 paikkeilla» (5: 60); »50 nurkilla» (5: 67); »90 000 paikkeilla» (3: 370); »noin 3 000 nurkille» (4: 169); »— — lukumäärä kohoaa yli 3 000» (3: 371); »Hakkuiden ollessa suurimmillaan saattaa metsätyövoiman [täsmällisemmin: metsätyömiesten] määrä kohota jopa lähelle 200 000» (3: 400); »Kesä—elokuun sademäärä vaihtelee tärkeimmillä lounaisilla viljelysalueilla 175—200, sisämaassa 200—225 mm» (1: 116—); pitäisi olla: on (vaihdellen) — — 175—200, sisämaassa 200—225 mm, tai: vaihtelee — — 175:stä 200:aan, sisämaassa 200:sta 225 mm:iin. Erityisen kömpelö on lause »Tavallisesti pidetään [viljelyskasvien kasvukauden] rajana +5° C vuorokauden keskilämpötilaa» (1: 116); paremmin esim.: T. p. +5°:n vuorokautista keskilämpötilaa. C:n merkitseminen lämpötilan ilmauksiin on normaalitekstissä yleensäkin joutavaa pedanteriaa, koskapa F- ja R-asteet eivät kuulu lainkaan meikäläiseen käytäntöön.

Eräiden yhdyssanojen kirjoittamisessa on joskus kompasteltu pahastikin: esim. *länsi-eurooppalainen*, *itä-eurooppalainen* (5: 440), *esi-aste* (1: 122), *sota-orpo* (1: 127); *2 à 5 kertaisia* (3: 366; tarkoituksena on ollut sanaa: kaksin- tai jopa viisinkertaisia). Entä miten selittyy lause »Vuonna 1852 tehtiin mahdolliseksi halkoa talo 1/4 manttaalia pienempiin osiin — —»

(6: 436)? Olisi kai mahdollista kirjoittaa yhdyssanaksi *1/4-manttaalia* — kuten esim. *sadasosamillimetri* —, mutta epäilemättä sujuvampaa olisi puhua *manttaalin neljänneksestä*. Lukuisia kertoja toistuu eräessä artikkelissa merkintä *rek. tonnia*; mahdollinen olisi tietenkin joko *rek.-tonnia* tai *rek.tonnia* (taikka vielä lyhyemmin *rek.tn*).

Mieluimmin sanaliitoksi käsitettäviä ilmauksia on usein kirjoitettu yhteen: esim. *alunpitäen* (3: 393), *perinpohjin* (6: 258); pian *ohimenevät* kiu-kunpurkaukset (3: 300), *arvossapidetty* (3: 310); *käytäntöönottaminen* (2: 322), *huomioinnottaminen* (2: 323), *takaisinvaltaaminen* (6: 230). Toisaalta on joskus kirjoitettu erilleen yhteen kirjoitettavaksi suositettuja ilmauksia: esim. *silmään pistävä* (5: 87), *kouriin tuntuva* (1: 16—; mieluiten *kou-raantuntuva*).

Perin epäluontevia ovat sellaiset nominatiivialkuiset yhdyssanat kuin esim. *pääkaupunkiarvo* (1: 226), *satamajohtaja* (2: 286; saman osan sisällysluettelossa *satamanjohtaja*), *urheilijaura* (2: 384), *suurpetoluonne* (5: 56), *pääreiällä* varustettu [par. *päänreiälinen*] *hartiasuojus* (5: 59).

Ruotsalaismalliset *rikas-* ja *köyhä-*loppuiset yhdyssadjektiivit näyttävät vainosta huolimatta säilyttävän kantansa, niin tarpeettomia kuin ne ovatkin kielessämme, jossa on useita produktiivisia possessiivadjektiivin johtimia ja lisäksi mahdollisuus käyttää luontevaa adjektiivityyppiä *runsas-*, *vähähappinen* jne. Mainittakoon seuraavat esimerkit: *happirikas* (5: 75), *humusköyhä*, *-rikas* (1: 117), *kalkkiköyhä* (4: 181), *riistarikas* (1: 37), *saviköyhä* (1: 118), *sisältörikas* (5: 437), *vesirikas* (5: 85), *vesistörikas* (1: 118). Kuinka sujuvia olisivatkaan esim. kotoiset *hapikas* tai (*runsas*)*happinen*, *niukkahumuksinen* (tai ehkä peräti *humukseton* — eihän esim. *voimatonkaan*

ole toki aina kokonaan ilman voimaa), *sisällökäs*, *riistainen*, *riistaisa* tai *riistakas* ja (*runsas*)*vesistöinen*. Turhaan mainitaan suomalaista hevosta muukalaisittain *vetovarmaksi* (2: 328); *varmavetoinen* olisi parempi, mutta voisi sanoa ytimekkäästi *vetävä!* (Samaan tapaanhan kansanmies sanoo nopeaa hevosta »kulkevaksi» tai »meneväksi» ja terävää puukkoa »ottavaksi».)

Eräiden sanojen käyttö epäsuotavissa merkityksissä antaa aihetta huomautuksiin. Niinpä verbiä *määrätä* näkee 'määrittämisen' merkityksessä: »Uskottiin —, että erilaisten ns. maitomerkkien, kuten rakenteen avouden, —, lisävetimien lukumäärän jne. [huom. pilkun puuttuminen: ei suinkaan ainoa laatusensa tapaus] perusteella voitiin lehmän tuotannon suuruus *määrätä*» (2: 321); »Yhden ominaisuuden perusteella ei siis voida etukäteen määrätä [luontevimmin ehkä: päätellä] toisen ominaisuuden mahdollista ilmenemistä» (mp.); »Tilusten arvojen määräämisessä oli — — käytettävä ns. rahajyvitystä» (6: 440). — Myös *määrittellä*-verbiä on käytetty 'määrittämisen' merkityksessä. Pari esimerkkiä: »Jos eri menetelmillä määriteltä paikka on suota, voidaan vielä tutkia turpeen metalliset hivenaineet» (5: 335); »Hän [Julius Ailio] myös suorittui ensimmäisenä esineitten kivilajin määrittelyn petrografisin keinoin» (5: 436).

Huomioida-verbiä näkee puolivil-laiseen tapaan viljeltynä 'huomioon ottamisen' merkityksessä: »— — arvo, jonka mukaan tilus jaossa huomioidaan» (6: 440), ja jopa ilmeisesti 'huomaamistakin' tarkoittamassa: »— — erällä aloilla on meikäläisten teologien teoksia muuallakin huomioitu» (6: 487). — Adjektiivi *viimeinen* esiintyy tuon tuostakin suku-

laisensa viime tehtävässä, samoin pronomini *eräs* siinä, missä olisi paikallaan lukusana *jksi*.

Nykyisen sanomalehtikielen vaa-lima *muodostaa*-verbi, jolla usein tarkoitetaan vain 'olemista', näkyy olevan myös monien Oman Maan kirjoittajien suosiossa. Yhdestä palstasta olen poiminut seuraavat neljä esiintymää: »Yhden tärkeän tuotantolämän osan muodostaa rakennustoiminta»; »— — rakennusalan kustannuskehityksen tarkka tutkiminen muodostaa osan hintatutkimuksia»; »Kun — —, muodostavat — — hintavertailut laskelmien lähtökohdan»; »Kuitenkin hintaindeksiluvut muodostavat tiettyssä mielessä varmemman ja monitahoisemman mittapuun hintakehityksen arvioinnelle kokonaisuudessaan» (5: 466). Pari lisäesimerkkiä, joissa koruton *olla*-verbi ehdottomasti olisi luonnollisempi: »Pieni Tornion kaupunki muodostaa tärkeimmän portin länteen suuntautuvalla maaliikenteelle» (1: 93); »Tampereen ja Viipurin taistelut muodostavat varsinaiset vaupussodan ratkaisut» (5: 262).

Myös lauseopilliselta kannalta Oman Maan kieliasussa on paljon sanansijaa. Varsin usein tapaa esim. seuraavantapaista vanhan kansliatyylin mukaista käänteissanajärjestyttä: »Mikäli satamarakennuksia [miel.: -rakennelmia] tarvittiin, olivat ne vaatimattomia puisia siltoja» (2: 278); »Sanotut maataiskarjanjalostusyhdistyksen yhdistyivät saman johdon alaisuuteen v. 1947, ja on niillä nykyään yhteisenä nimenä Suomen karja» (2: 321); »Kanoja oli maassamme — — 4 059 165, ja tuotettiin silloin munia 32,3 milj. kg» (2: 331); havainnollisempia ja tällaisessa esityksessä kyllin tarkkoja olisivat muuten likimääräisluvut 4 ja 32 miljoonaa); » — — [kuljeskelevat mustalaiset] oli pantava yleiseen työhön tai oli heitä rangaistava raipoilla» (3: 373); »Kun maanviljelys valloittaa pääasiassa rehevempiä metsätyyppisiä, hävittää se tietenkin tällaisiin metsiin sidottujen [!] riistalajien elinmahdollisuuksia» (4: 171); » — — kun se [hyökkäys] 9. 6. alkoi, yllätti se suomalaiset voimien valtavuudella ja suorituksen rajuudella» (6: 405).

Passiivin II partisiipin virheellisestä käytöstä voisi poimia esimerkkejä kymmenittäin. Tätä yhtä tarpeetonta kuin tökeröäkin muokaluutta on tuskin teoksen käsikirjoituksista ja korjausvedoksista lainkaan siivottu. Yhdeltä ainoalta sivulta (6: 119) saattaa poimia seuraavanlaisen rikkaruohokimpun: » — — [nisäkkäät] elävät pääasiallisesti hajujen salaperäisessä ja meiltä suljetussa maailmassa»; »Se [uunilintu] on paljon ahtaammin *sidottu* lehtipuihin kuin peippo»; »Kun uunilintu ja peippo kumpikin toistavat yhtä ja samaa, tarkoin *määrättyä* säätään — —». Muutama lisäpoiminto: »Kivien lomassa on hautausten jäännökset, palaneita luita, saviastian paloja, pronssi- ja rautaesineitä ja niiden paloja *siroteltuina* varsin laajalle alalle» (4: 186). Tarkoituksena ei varmaankaan ole väittää, että joku olisi r i p o t e l l u t levälleen vainajain jäännökset, vaan että ne vain o v a t hajallaan. »Muiden edellä mainittujen [eläin]-lajien [runsauden] vaihtelun rytmi näyttää sitä vastoin toisin *ajoitetulta*» (4: 172). Tämä hatarasti muotoiltu lause sisältää ymmärtääkseni sen käsityksen, että tarkoitettujen lajien vaihtelun rytmi näyttää olevan toinen (kuin eräiden muiden mainittujen lajien); mistään jonkun tutkijan suorittamasta »ajoittamisesta» ei ole kysymys. Sitä paitsi koko *ajoittaa*-verbi ('dateerata') on tässä yhteydes-

sä huonosti valittu. »Sahateollisuuden raaka-aineksi soveliasta järeää havupuutavaraa on maassamme rajoitetusti saatavissa» (3: 400). »— — [ilveksen] pyynti on varsin rajoitettua ja usein vain sattuman varassa» (5: 69); puhe ei suinkaan ole rauhoitus-ajoista tai muista rajoituksista.

Häiritsevältä tuntuu seuraavan-
tapainen passiivin II partisiipin muotojen käsittely predikatiivina sellaisissa yhteyksissä, joissa passiivimuoto finiittisesti käytettynä olisi verrattomasti luontevampi: »Voimakysymyksen takia ovat varhaisemmassa vaiheessa syntyneet tehtaat perustetut koskien partaalle» (3: 393—); »— — tilojen väliset rajat ovat — — määritellyt [par.: on — — osoitettu] erityisillä merkeillä» (6: 431). Perin keltottomasti sanotaan jopa, että »ne [laivat] ennen olivat pakotetut laskemaan [pitäisi olla esim.: niiden oli ennen laskettava] laituriiin Southamptonissa» (2: 281). — Aiheetonta — joskin kirjoitetussa kielessämme varsin tavallista — on niin ikään saada- ja tulla-verbiin liittyvän partisiipin paneminen monikkoon tapauksissa, joissa se on selvästi verbaalinen. Muutama esimerkki: »Näin saatiin ulkopuoliset varastot yhdistetyiksi kaikki samaan paikkaan» (3: 224); »Suurimpien alkuvaikeuksien tultua voiteuiksi — —» (3: 369); »Sisäministeri Leinon tarkoituksena oli ollut — — saada syrjäytetyiksi armeijasta hänen suunnitelmiansa tiellä olleet upseerit» (4: 120); »— — Nordenskiöld koetti — — saada uusia malmiesiintymiä löydettyiksi ja käytettäväiksi» (5: 328); »— — [metsät] oli saatava jaetuiksi talojen kesken» (6: 434). Yksikkömuoto olisi mielestäni parempi myös seuraavan lauseen predikatiiviadverbiaalina: »— — [tavarat] viedään toisiin maihin siellä kulutettaviksi» (2: 287).

Toisen infinitiivin instruktiivia on väliin käytetty finiittimuodon asemesta: »Kevätviljan viljely on myös lisääntynyt tällä alueella, ollen 9,1 %» (1: 120); »— — lehmä, joka — — nopeasti ehtyen on pitkän aikaa ummessa» (2: 323). Ylettömän suosion viime aikoina saavuttanut infinitiivipostpositio *johtuen* pistää silmään yhtenäen (esim. 1: 115, 121, 126, 235; 2: 320, 323 [kahdesti], 324, 327, 328, 330).

Muutama ikävä paikallissija-attribuuttikin näkyy pujahtaneen mukaan: »— — [Suomen peltopyykanta] kutistui tällöin [1860-luvulla] muutama aniharvaan [miel.: ani harvaan] yksilöön Lounais-Suomessa» (4: 171); »— — [löydettyjen muinaissolkien] tyyppi viittaa yhteyksiin Itäbalttiaan [!]]» (4: 188). Lauseessa »— — [Venäjällä] jatkui kyläyhteyssyys ja sarkajako pääosassa maata aina vallankumoukseen saakka v. 1918» (1: 123) on kai tarkoitettu 'jatkumista v:n 1917 [!] vallankumoukseen saakka'.

Viheliäisimmän puotisuuden mukaista inessiivin käyttöä edustaa seuraava esimerkki: »— — nimenomaan pienemmissä, paperipuuksi soveltuviissa mäntymitoissa on sangen runsasta tarjontaa olemassa tietyillä seuduilla» (3: 400). Epäsuomalaiseksi katsottava ilmaus *luonnossa* 'luonnontuotteina, luontoissuorituksina' esiintyy sangen kömpelössä lauseessa »Vuokra suoritettiin pääasiassa luonnossa, erityisesti päivätöinä» (1: 126).

Sellaista essiivin väärinkäyttöä, johon Terho Itkonen muutama vuosi sitten Virittäjässä (1956 s. 420—) syystä kiinnitti huomiota ja joka näyttää pelottavasti yleistyneen, ilmenee Omassa Maassakin: »— — kun meri maankohoamisen seurauksena [par.: maan kohoamisen johdosta] pakeni

alavilta rannikkosavikoilta — —» (1: 122); »Sodan seurauksena [par.: sodan takia, tai vaikkapa: sodassa] ei tosin alan merkittävimmistä teollisuuslaitoksista menetetty kuin Wärtsilän rautatehdas» (3: 367); »Kahden vuoden sitkeän työn tuloksena [par.: työn jälkeen] lävisti timanttikaira v. 1910 rikkaan kuparimalmin» (5: 332); »Taisteluiden tuloksena Anuksen kannaksen rintama vakiintui» (6: 400; par. esim.: T. t. oli A. k. rintaman vakiintuminen).

Lukuisat pahatkin kieliasun rikkeet, joista teoksen marginaaleihin on lukiessani kertynyt merkintöjä, jääkööt esittelemättä. Siteerattakoon kuitenkin vielä eräitä näytteitä sellaisista kohdista, jotka sanontansa epä määräisyyden vuoksi olisivat välttämättä kaivanneet täsmentämistä.

»Myös rautatieraide laitureilla on meillä vaatimaton» (2: 283; on haluttu lausua, että satamalaitureilla olevien rautateiden yhteyspuu on Suomessa vähäinen). — »Ne [eräät Ruotsin vapaasatamat] perustettiin huolehtimaan Venäjälle ensimmäisen maailmansodan jälkeen odotetusta kaupasta» (2: 288; tarkoitus on kai sanoa, että vapaasatamat perustettiin huolehtimaan siitä Venäjän-kaupasta, jonka odotettiin viriävän sodan jälkeen). — — — jalostuskarjoja, jotka ovat sekä eläintensä laadun että koko taloudellisen toimintansa suhteen huomattavasti keskitason yläpuolella» (2: 324; tuskinpa jalostetutkaan naudat pystyvät taloudellista toimintaa harjoittamaan). — »Lisäämällä juurikasveja sikojen rehuun ja käyttämällä kuorittua maitoa ja heraa eivätkä viljanviljelysedellytyksemme rajoita sianlihan tuotantomahdollisuuksiamme. / Sikataloutemme erikoispiirteenä on mainittava, että maatilatalouksien ohella meijerit kasvattavat sikoja ja

muodostavat nykyisin suurimman osan maamme suursikaloista eläinmäärien vaihdellessa muutamasta sadasta tuhansiin» (2: 328). — »Kukkien pölytyksen ohella mehiläishoidosta saadaan hunajaa ja vahaa» (2: 332). — »Edellä esitettyjen ulkonaisten puitteiden ohella tapahtui merkittäviä sisäisiä muutoksia» (3: 368). — »Istutusten tarkoituksena on ollut kohentaa luontaisten riistalajiemme entisiä — — kantoja tai kotiuttaa maahamme kokonaan uusia riistalajeja. Ensiksi mainittuihin [?] on kuulunut satakunta vuotta sitten sukupuuttoon hävitetyn majavan uudelleen elvyttäminen. — — Olosuhteisiimme soveliaiden uusien riistalajien istutuksista on mainittava ennen muita piisami» (4: 176—). — »Kun vanhoissa tarinoissa nälkäiset sudet yhtyivät laumoiksi, vaara tietenkin vain kasvoi» (5: 62). — — — suurinta huomiota hän [Rabbe Enckell] on herättänyt lyyrillisillä runonäytelmillään, joissa hän antiikin mytologiaan verhoutuneena tulkitsee nykyajan ihmisen elämäntuntemuksia ja ristiriitoja» (5: 104). — Niin kuin näkyy, monet esitetyistä sitaateista, joiden lukumäärää olisi helppo lisätä, saattaa ymmärtää vain hyvällä tahdolla, jos sitenkään.

Ennen kuin selitän, mihin olen tähdännyt esittämällä näinkin suuren määrän Oman Maan kieliasun heikkouksia, huomautettakoon vielä, että mahdollista olisi lisäksi mainita vaikkapa tapauksia subjektin ja predikaatin väärästä inkongruenssista ja objektin virheellisestä muodosta, puhumattakaan kaikenkarvaisista hyödyttömistä muukalaisuuksista, joiden johdosta mm. Saarimaan Kielenopas aiheellisesti on lukenut lakia, ja keskinkertaisten kynänkäyttäjien viljelemistä tyyllillisesti häiritsevistä muotisanoista.

Oman Maan kieli, joka sentään yleensä on lähtöisin alansa arvovaltaisimpiin ja kai kirjoittajanakin kyvykkäimpiin kuuluvien kynästä, antaa julkisesta kielenkäytöstämme melkoiselta osalta varsin epäedullisen kuvan. Suomen kieli on tosin kehittynyt täysiarvoiseksi sivistyskieleksi, jonka ilmaisuvaroin voidaan käsitellä pätevästi mitä aihepiiriä hyvänsä, mutta sen käyttäjäkunta ei valitettavasti ole läheskään kauttaaltaan kielensä mitaista. Parannusta tarvitaan — eikä sen saanti toki ole mahdotonta. Ennen kaikkea tahtoisin esittää seuraavat toivomukset:

1. Oppikoulujen äidinkielenopettajien olisi kiinnitettävä entistä enemmän huomiota oppilaidensa kielikulttuurin kehittämiseen. Ainekirjoitusta opetettaessa on syytä toistuvasti tähdentää lauserakenteiden selvyyttä ja sananvalinnan tarkkuutta, jotta taipumukset epämääräiseen sanontaan ja muuhun kielelliseen kuritto-
muuteen saataisiin kitketyksi. Jos oppikoulua käyvän nuorison kielestä vielä onnistuttaisiin hävittämään tarpeettomat vierasperäisyydet ja kasvatettaisiin se suhtautumaan kriittisesti

tyyliä madaltaviin muoti-ilmauksiin, tulisivat asiat nykyistä paljon paremmalle tolalle.

2. Jonkinlaista ohjausta kielenkäytössä pitäisi järjestää kaikille niille akateemisille opetusaloille, joilla sitä ei lainkaan ole. Helsingin yliopistossa on useimmissa tiedekunnissa tehty toki jotakin äidinkielen hyväksi, mutta ainakin maatalous-metsätieteellinen tiedekunta ja matemaattis-luonnontieteellinen osasto ovat tässä suhteessa kesantona, samoin Teknillinen Korkeakoulu. Eräät Oman Maan kirjoitukset suorastaan huutavat korjausta asiaan.

3. Kustantaja, joka ryhtyy julkaisemaan suurta, laajoihin piireihin leviävää arvokasta kokoomateosta, turvautukoon aina pätevään kielentarkastajaan alköönkä päästäkö yhtään riviä painoon hänen ohitseensa. Siitä aiheutuva rahanmeno on tämän luokan teoksen aiheuttamista kuluista mitätön erä. Kirjankustannus on paitsi liiketoimintaa myös — kuten kustantajatkin usein ovat sanoneet — kulttuurityötä. Kielikulttuurinkaan velvoituksia ei pitäisi lyödä laimin.

PAAVO PULKKINEN